

Asia Oikeus internetsivulta kopioituun ja uudelleenjulkaistuun valokuvaan

Hakija A

Annettu 21.8.2013

Tiivistelmä

Tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitetun valokuvan kopioiminen internetsivulta ja valokuvan uudelleenjulkaiseminen toisella internetsivulla edellytti valokuvaajan lupaa.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa internetsivulta poimitun valokuvan käyttämisestä toisella internetsivustolla.

Hakija työskenteli tutkijana Bristolin yliopistossa vuosina 2009–2011, jolloin hänen löydönsä perusteella julkaistiin artikkeli. Artikkelissa todettiin, että matalat D-vitamiinitasot liittyvät masennusoireisiin lapsilla. Hakija kuuli myöhemmin, että lisäravinteita markkinoivan henkilön, M:n sivustolta löytyi suomeksi käännettyjä lainauksia hakijan tutkimuksista sekä Bristolin yliopiston henkilöstösivuilta kopioitu hakijasta otettu valokuva, jossa ei mainita valokuvan lähdettä eikä valokuvan käyttämiseen ollut tiedusteltu lupaa hakijalta, edellisen työnantajan edustajilta tai valokuvaajalta.

Hakija tiedusteli valokuvan käyttöä M:ltä mainiten luvan puuttumisen sekä sen, että valokuvassa selkeästi tunnistettavan henkilön kuvaa ei saa käyttää mainos- tai markkinointitarkoituksessa ilman kuvassa olevan henkilön suostumusta. M ei kommentoinut lupa-asiaa mitenkään, mutta ilmoitti, että hänen mielestään kyseisellä internetsivulla ei suoranaisesti markkinoida mitään - mikä hakijankin mukaan pitää paikkaansa.

Hakijan mielestä kyse on kuitenkin asiayhteydestä. M:n nimeä ja kuvaa kantavia lisäravinteita ja ravintolisiä, mukaan lukien D-vitamiinivalmiste, markkinoidaan Suomessa aktiivisesti. Hakija on todennut ymmärtävänsä, että kaupallisen tarkoituksen osoittaminen on vaikeaa asiayhteydestä huolimatta mutta hän haluaisi kuitenkin tekijänoikeusneuvoston kannan siitä, onko henkilöstösivuilta kopioidun valokuvan käyttäminen laillista ilman asianomaisen henkilön, työnantajan tai kuvan tekijänoikeuksien haltijan lupaa. Hakijan mukaan M on ilmoittanut asuvansa pysyvästi Espanjassa, minkä vuoksi Suomen lait eivät M:n tulkinnan mukaan koske häntä.

VASTINE

Vastapuoli ei ole jättänyt vastinetta lausuntopyyntöön tekijänoikeusneuvoston esittämästä vastinepyynnöstä huolimatta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa sopimusten sisältöön tai tulkintaan.

Suomen tekijänoikeuslain soveltuminen ja valokuvaan liittyvät oikeudet Suomessa

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 864/2007 säädetään sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (jäljempänä Rooma II -asetus). Rooma II -asetuksen 8 artiklan mukaan sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen, joka johtuu teollis- ja tekijänoikeuden loukkaamisesta, sovelletaan sen maan lakia, jonka osalta suojaa vaaditaan.

Lausuntopyynnössään hakija on vaatinut tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa valokuvaajan oikeussuojasta kyseessä olevassa tapauksessa Suomen tekijänoikeuslain osalta. Näin ollen Suomen lainsäädäntö soveltuu asiaan. Oikeudenloukkaajan kotimaalla ei ole merkitystä arvioitaessa, minkä valtion lakia asiaan sovelletaan.

Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa C-173/11 (Football Dataco Ltd. ym.) 42 kohdassa todetaan: ”Sportsradarin internetiin laittamat tiedot ovat sellaisten Yhdistyneessä kuningaskunnassa olevien internetin käyttäjien saatavilla, jotka ovat kyseisten yhtiöiden asiakkaita, heidän omalla kielellään, joka poikkeaa kielistä, joita niissä jäsenvaltioissa tavanomaisesti käytetään, joista käsin kyseinen yhtiö harjoittaa toimintaansa, voi mahdollisesti tukea niitä seikkoja, joilla pyritään osoittamaan, että tietty toimenpide on suunnattu erityisesti Yhdistyneessä kuningaskunnassa olevalle yleisölle”.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnössä mainitun valokuvan sisältävän internetsivun osoite on ollut .fi-päätteinen ja sivun teksti suomenkielinen. Sivun teksti on käsitelty tutkimusta D-vitamiinin vaikutuksesta masennuksen ehkäisemiseen ja tekstissä on viitattu suomalaisten koululaisten D-vitamiinin saannin puutteellisuuteen. Valokuvan sisältävä internetsivu on ollut suomalaisen yleisön saatavilla ja sivun tekstin sisällön perusteella sivu on ilmeisesti suunnattu erityisesti Suomeen ja suomalaisille. Oikeudenloukkauksen tapahtumapaikan kannalta ei ole merkityksellistä, missä maassa valokuva on ladattu palvelimelle, jolla internetsivu on. Edellä esitetyn perusteella tässä tapauksessa mahdollinen oikeudenloukkaus on tapahtunut Suomessa.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos. Suomen tekijänoikeuslain mukaan valokuva voi saada suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena tai 49 a §:n mukaisena valokuvana.

Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan tuomiossa C-5/08 (Infopaq International), että tekijänoikeutta voidaan soveltaa ainoastaan sellaiseen aineistoon – kuten valokuva – joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos. Kuten direktiivin 93/98 17 perustelukappaleessa on todettu, kyse on tekijän luovan henkisen työn tuloksesta silloin, kun se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä. Yhdistettyihin asioihin C-403/08 ja C-429/08 4.10.2011 antamassaan tuomiossa (Football Association Premier League ym.) Euroopan unionin tuomioistuin totesi, että tästä on kysymys silloin, kun tekijä on teoksen toteutuksessa kyennyt ilmaisemaan luovia kykyjään tekemällä vapaita luovia ratkaisuja. Euroopan unionin tuomioistuin lausui vielä nimenomaisesti 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että valokuva voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön

tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittykö teoskynnys yksittäistapauksessa.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvan teostasoa muun muassa lausunnossaan TN 2013:3. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että valokuva ilmensi dramaattista tunnelmaa, jonka kuvaaja oli rakentanut luovilla valinnoilla esimerkiksi valojen käytössä, ajoituksessa, syväterävyydessä sekä kuvan sommittelussa ja rajaamisessa. Suorittamansa kokonaisarvion perusteella tekijänoikeusneuvosto totesi, että valokuva oli tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Tekijänoikeusneuvosto piti teoskynnyksen ylitymistä kuitenkin rajatapauksena. Lausunnossaan TN 2003:6 tekijänoikeusneuvosto totesi, että olympiatulen sytyttämisestä otettu valokuva oli historiallisesta merkittävydestään huolimatta tavanomainen, ajankohtaisesta tapahtumasta kertova valokuva, joka ei erityisesti ilmentänyt valokuvan ottaneen henkilön omaperäistä ja persoonallista panosta. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suojaa myös lausunnoissaan TN 2002:8, TN 2002:19, TN 2004:3, TN 2007:6, TN 2007:15, TN 2008:12, TN 2009:4, TN 2009:8 ja TN 2011:9.

Tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta 12 päivänä joulukuuta 2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/116/EY (jäljempänä Suoja-aikadirektiivi) 6 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää myös *muiden kuin teoskynnyksen ylittävien* (korostus tässä) valokuvien suojasta. Suoja-aikadirektiivin johdantokappaleen 16 mukaan valokuvia suojataan jäsenvaltioissa erilaisin järjestelmin. Muiden kuin teoskynnyksen ylittävien valokuvien suojaa on voitava säätää kansallisella lainsäädännöllä.

Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista suojaa. Kyseisen lainkohdan mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Tämän yksinoikeuden piiriin kuuluu valokuvan saattaminen yleisön saataville esimerkiksi internetsivuilla. Tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaan oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Valokuvaajalle tekijänoikeuslain 49 a §:ssä säädetyt oikeudet ovat muuten hyvin samanlaiset valokuvateoksen tekijän oikeuksien kanssa.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä esitetty valokuva ei ole siinä määrin itsenäinen ja omaperäinen, että sitä olisi pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön kohteena oleva valokuva saa 49 a §:ssä tarkoitettua suojaa.

Valokuvan ottajan henkilöllisyyttä tai kansalaisuutta ei ole lausuntopyynnössä ilmoitettu. Hakija on kuitenkin ilmoittanut, että kyseessä oleva valokuva on otettu Bristolin yliopiston henkilösivulta. Edellä mainitun perusteella tekijänoikeusneuvosto toteaa, että valokuvan ottajan ollessa Suomen, Iso-Britannian tai muun ETA-jäsenmaan kansalainen, asiassa on huomioitava Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (Euroopan unionin virallinen lehti 26.10.2012, C 326/50) 18 artikla, jonka mukaan kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä perussopimusten soveltamisalalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta perussopimusten erityismääräysten soveltamista.

Edellä mainitun syrjintäkiellon on todettu soveltuvan myös tekijänoikeuden alaan Euroopan unionin tuomioistuimen 20.10.1993 antamassa tuomiossa yhdistetyt asiat C-92/92 ja C-326/92 (Phil Collins v Imtrat Handelsgesellschaft mbH ja Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH sekä Leif Emanuel Kraul v EMI Electrola GmbH) (tuomion kohdat 21 ja 22). Syrjintäkiellolla on niin sanottu välitön vaikutus eli vahingonkärsijä voi vedota kieltoon kansallisessa tuomioistuimessa ja vaatia sen perusteella oikeussuojaa. Syrjintäkiellon ydinsisältö on, että ETA-jäsenvaltiossa sen kansalaiselle ja toisen ETA-jäsenmaan kansalaiselle on myönnettävä saman laajuiset oikeudet olosuhteiden ollessa identtiset.

Tekijänoikeuslain 65 §:n nojalla annettiin 21.4.1995 asetus (575/1995) tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin. Edelleen voimassa oleva asetus tuli voimaan 1.5.1995 ja sisältää säännökset tekijänoikeuslain 5 luvun säännösten soveltamisesta ETA-alueelta peräisin oleviin suojan kohteisiin. Asetuksen 6 §:n mukaan tekijänoikeuslain 49 a §:ää sovelletaan valokuvaan, jonka valmistanut henkilö on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jonka valmistajalla on vakituinen asuinpaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että edellä mainitun asetuksen perusteella syrjintäkielto on saatettu Suomessa kansallisesti voimaan.

Edellä esitetyn perusteella sekä teoskynnyksen ylittävä valokuva että tekijänoikeuslain 49 a §:n mukainen valokuva kuuluvat edellä mainitun syrjimiskiellon soveltamisalaan. Täten mikäli lausuntopyynnössä kyseessä olevan valokuvan ottaja on ETA-valtion kansalainen, hän voi vaatia oikeussuojaa Suomessa Suomen tekijänoikeuslain perusteella

Sitaatiooikeudesta

Tekijänoikeuslain 22 §:n (24.3.1995/446) mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaan 22 §:ää sovelletaan myös 49 a §:ssä tarkoitettuun valokuvaan. Siteerauksen tulee olla apuna henkisessä luomis-työssä. Lainauksella tulee olla asiallinen yhteys siteeraajan teokseen. Tätä asiallisen yhteyden vaatimusta on vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa kutsuttu "vetoamisfunktioiksi" lähinnä viitaten aikaan jolloin hyvän tavan edellytyksiä ei ollut lain sanamuotoon kirjoitettu (T.M. Kivimäki, "Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait" Porvoo 1966 s. 85).

Hyvän tavan mukaisuuden on katsottu oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä tarkoittavan sitä, että lainaukset mainos- ja markkinointitarkoituksiin eivät ole sallittuja siteeraussäännöksen nojalla. Hyvän tavan mukaisena ei ole ainakaan pidettävä sitä, että teosta tai sen osia ilman tekijän suostumusta käytetään mainostarkoituksiin tai muihin kaupallisiin tarkoituksiin (Harenko-Niiranen-Tarkela: "Tekijänoikeus - kommentaari ja käsikirja". Porvoo 2006 s. 175).

Rajoitussäännösten nojalla tapahtuvassa käytössä tekijän nimen ja lähteen mainitsemista koskeva säännös on tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentissa. Tekijän nimen esittämisestä kappaleen valmistuksen ja julkistamisen yhteydessä sisältyy lisäksi tekijänoikeuslain 3 §:ään.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 2008:1 hakija oli ottanut internetsivuilta valokuvan ja liittänyt sen Keltaisessa Pörsissä julkaistuu ilmoitukseen. Sanottu toimenpide oli tehty markkinointitarkoituksessa eikä se ollut tekijänoikeuslaissa tarkoitettua yksityistä tai sitaatinomaista käyttöä vaan edellytti valokuvaajan luvan. Nimeä ja lähdettä ei mainittu. Sitaattia internet-ympäristössä on käsitelty mm. lausunnoissa TN 1996:13, TN 2002:16, TN 2006:13 ja TN 2007:6 ja TN 2008:1.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että valokuva on julkaistu internetsivulla, jolla ei ole välittömästi markkinoitu mitään. Kyse on ennemmin ollut informaationsivusta, jolla tosin on myös mainittu M:n nimellä markkinoitavia tuotteita. Valokuvan käyttäminen ei kuitenkaan täytä tekijänoikeuslain mukaisen siteeraamisen edellytystä, vetoamisfunktiota, sillä valokuvaa ei ole käytetty apuna henkisessä luomistyössä, eikä valokuvalla ole ollut asiallista yhteyttä siteerattavaan teokseen. Asiallisena yhteytenä ei voida pitää siteeraajan kirjoituksen kuvittamista siteerattavan kirjoittajan valokuvalla. Kyseessä olevassa lausuntopyyntöissä kuvailuissa olosuhteissa tekijänoikeuslain 22 §:n mukaiset edellytykset eivät täyty. Valokuvan käyttäminen ei siten ole ollut siteerausosoikeuden piirissä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se on ottanut lausunnossa kantaa vain tekijänoikeuslain säännösten soveltumiseen eikä ota kantaa muiden säännösten, esimerkiksi henkilötietolain säännösten soveltumiseen asiassa.

Yhteenveto

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että valokuvan kopioiminen internetsivuilta ja uudelleenjulkaiseminen toisilla internetsivuilla edellytti valokuvaajan lupaa. Valokuvan käyttäminen ei ole ollut siteerausosoikeuden piirissä.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Mika Enäjärvi, Tuula Hämäläinen, Satu Kangas, Martti Kivistö, Tommi Nilsson, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Pulkkinen, Pekka Sipilä, Aku Toivonen.